

Veranderingen syllabi MAW en methoden Seneca

De methode Seneca MAW heeft inmiddels twee drukken (edities) die aanzienlijk verschillen qua stijl en structuur en deels qua inhoud. De 2e druk van Seneca (2021) volgt de syllabus MAW die vanaf de examenjaren 2023 (havo) en 2024 (vwo) bepalend zijn voor de eindexamen. In dit document bieden we u een overzicht van de verschillen tussen oude en nieuwe syllabus en dus tussen oude en nieuwe druk van Seneca.

Waar vindt u de syllabi?

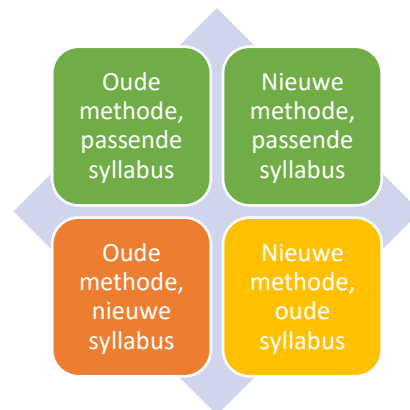
- [Havo syllabus 2023](#)
- [Vwo syllabus 2024](#)

In bijlage 6 van de syllabus staat een verantwoording van de veranderingen. Belangrijk om te beseffen is dat dit 'klein onderhoud' is. Dus hoofd- en kernconcepten en examenonderdelen zijn niet wezenlijk veranderd. Toch zijn er wijzigingen die van belang zijn. Deze zijn **in de nieuwe syllabus geel gearceerd**. Een voorbeeld is dat er een zesde cultuurdimensie van Hofstede is die leerlingen nu moeten kennen. De wijzigingen voor de havo zijn overigens minder groot dan voor het vwo.

Wat is uw situatie?

Er zijn ruwweg vier situaties denkbaar waarvan er twee een extra uitdaging vormen.

- 1) U werkt met de **eerste druk** van Seneca MAW en geeft les aan **havo** leerlingen die examen doen in 2022 of aan **vwo** leerlingen die in 2022 of in 2023 examen doen. U kunt gewoon de methode volgen want de eerste druk/editie van Seneca past bij deze eindexamens.
- 2) U werkt met de **tweede druk** van Seneca MAW en geeft les aan **havo** leerlingen die examen doen in 2023 of later of aan **vwo** leerlingen die in 2024 of later examen doen. U kunt gewoon de methode volgen want de tweede druk/editie van Seneca past bij deze eindexamens.
- 3) U werkt met de **tweede druk** van Seneca maar geeft les aan **havo leerlingen die examen doen in 2022** of aan **vwo leerlingen die in 2022 of in 2023 examen** doen. U werkt dan met een verbeterde methode gebaseerd op een veranderde syllabus. U zult **enkele onderdelen** van de methode moeten overslaan of aanpassen.
- 4) Bewerkelijker is situatie 4. U werkt met de **eerste druk** van Seneca maar uw leerlingen doen **havo-eindexamen vanaf 2023** of **vwo-eindexamen vanaf 2024**. U werkt dan met een verouderde methode gebaseerd die niet gebaseerd is op de veranderde syllabus. U zult **relatief veel onderdelen** van de syllabus moeten toevoegen en een enkel onderdeel in de methode moeten aanpassen. Voor situatie 3 en 4 bieden we onderstaande overzichten.

Situatie 3: nieuwe methode maar nog oude syllabus

Bij gebruik **tweede** druk maar havo syllabus **2022**

Aleen wat **vetgedrukt** is, is van wezenlijk belang, vereist uw aandacht.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eindterm	Aanpassing in de syllabus <u>2023</u>	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>tweede</u> druk
§ 1.1	4.3	Identiteit is uitgebreider beschreven en de begrippen persoonlijke, sociale en collectieve identiteit nauwkeuriger.	Geen. U kunt de methode volgen. De omschrijving is niet wezenlijk anders dan van de oude syllabus maar wel duidelijker.
§ 1.2	4.1	Socialisatie is nauwkeuriger omschreven.	Geen. U kunt de methode volgen. De omschrijving is niet wezenlijk anders dan van de oude syllabus maar wel duidelijker.
§ 2.1	14.1 en 14.2	De vier typen bindingen zijn meer toegelicht en daardoor beter begrijpelijk gemaakt. Ook extra uitleg bij groepsvorming.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de extra toelichting. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 2.3	14.5	De kenmerken van sociale institutie zijn iets meer toegelicht om het meer begrijpelijk te laten zijn.	Geen. U kunt de methode volgen. De omschrijving is niet wezenlijk anders dan van de oude syllabus maar wel duidelijker.
§ 2.4	4.4	De zesde cultuurdimensie van Hofstede is toegevoegd en de andere cultuurdimensies zijn iets nauwkeuriger verwoord.	Leerlingen moeten de dimensie 'hedonisme versus soberheid' niet aanleren voor het eindexamen. Deze is dan n.v.t.
§ 3.1	8.1	In de tweede druk en in de nieuwe eindtermen wordt gesproken over vier hulpbronnen.	Leerlingen moeten voor het eindexamen 2022 beseffen dat er sprake is van drie ongelijke verdelingen (van macht, bezit en status). Zie syllabus 2022 p. 24 voor meer details.
§ 3.2	9.1	Een extra uitleg bij machtsbronnen en nieuwe begrippen zoals machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm.	De begrippen machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm zijn niet noodzakelijk om te kennen bij het eindexamen 2022. U kunt verder gewoon § 3.2 volgen met de extra uitleg over machtsbronnen.
§ 3.3	9.5	Een extra uitleg van wat gezag is.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde uitleg. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 3.4	10.5	Een toevoeging bij de uitleg van het k.c. samenwerking: drie manieren / gedragingen die bij de voorwaarden van samenwerking horen.	Leerlingen hoeven deze drie onderdelen niet te kennen voor het eindexamen 2022: 'deelnemende personen of partijen moeten namelijk meestal: - een deel van hun autonomie inleveren; - bereid zijn om met elkaar aan tafel te gaan zitten; - met elkaar overleggen over heldere afspraken.'
§ 4.1 en 7.4	18.1	Rationalisering is heel anders beschreven dan in de oude syllabus.	Zie de syllabus 2022 p. 47-48 voor meer details.
§ 4.2	10.4	Een iets verbeterde uitleg van het harmoniemodel en het conflictmodel	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde uitleg. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 4.3	5.2 en 7.2	De drie grote ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 4.4 en 6.2	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Leerlingen hoeven de concrete voorbeelden niet te kennen. Maar de oude syllabustekst is vager dan de nieuwe. De tekst van § 4.4 en 6.2 dus ook concreter geworden. Zie de syllabus 2022 p. 40-41 voor meer details.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2023	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>tweede druk</u>
Hoofdstuk 5	1, 2 en 3	De onderzoeksbegrippen zijn verbeterd toegelicht en omschreven zoals causaliteit en representativiteit.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 6.2 en 4.4	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Leerlingen hoeven de concrete voorbeelden niet te kennen. Maar de oude syllabustekst is vager dan de nieuwe. De tekst van § 4.4 en 6.2 dus ook concreter geworden. Zie de syllabus 2022 p. 40-41 voor meer details.
§ 6.4	4.2	De mediahypothesen zijn uitgebreider omschreven.	Geen. U kunt de methode volgen. De omschrijving is niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus maar wel duidelijker.
Hoofdstuk 7	6.1, 7.1 en 7.3	De geschiedenis van samenlevingsvormen in Nederland kent in de oude syllabus vier i.p.v. drie perioden. En er zijn enkele teksten geactualiseerd of uitgebreid.	De beschrijving van de geschiedenis in hoofdstuk 7 past nog wel bij eindterm 6.1 maar de periodisering niet meer. Deze moet voor eindexamen 2022 zijn: 1) tot de zestiger jaren (kostwinnersgezin), 2) van zestiger jaren t.m. tachtiger jaren (onderhandelingshuishouden) en 3) na de tachtiger jaren (egalitaire en geïndividualiseerde gezin). Zie de syllabus 2022 p. 20-22 voor meer details.
§ 7.4 en 4.4	18.1	Rationalisering is heel anders beschreven dan in de oude syllabus.	Zie de syllabus 2022 p. 47-48 voor meer details.
§ 8.3	9.3	Een beter verwoorde uitleg over de ontwikkelingsvisie en de instrumentele visie	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 9.1	16.3	Objectieve en subjectieve onveiligheid zijn beter toegelicht.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 9.2	16.6 en 16.7	De aard van criminaliteit en verschuiving in de aard en omvang is beter omschreven.	Bij eindterm 16.6 kunt u gewoon de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. Bij eindterm 16.7 is er veel meer aangepast en toegevoegd. Kortom Seneca MAW tweede druk volgt bij p. 175 de nieuwe syllabus. De oude syllabus is vager en leerlingen dienen alleen de omschrijving van eindterm 16.7 te leren. Zie de syllabus 2022 p. 44 voor meer details.
§ 9.4	17.1	De klassieke en moderne school van het strafrecht zijn veel beter beschreven.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.

Bij gebruik **tweede** druk maar vwo syllabus 2022 of 2023

Alleen wat **vetgedrukt** is, is van wezenlijk belang, vereist de aandacht van u en uw leerlingen.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 2	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2024	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW tweede druk
§ 1.1	4.3	Identiteit is beter toegelicht dan in de syllabi t/m 2023. Dat is meegenomen in de tweede druk van de methode. In de nieuwe syllabus wordt gesproken over seksuele identificatie en wordt een verschil gemaakt tussen interne en externe collectieve identiteit.	Weinig. De omschrijving in de methode zijn beter (omdat ze in de syllabus 2024 scherper verwoord zijn) maar niet wezenlijk anders dan in de syllabus. De methode heeft het onderscheid bij de twee collectieve identiteiten overgenomen maar in de syllabus 2022 , p. 15 wordt alleen gesproken over 'externe collectieve identiteit'. Dus 'interne collectieve identiteit' komt niet voor in de eindexamens 2022 en 2023.
§ 1.2	4.1 en 4.2	Er zijn scherper, beter verwoorde omschrijvingen gekomen in ET 4.1 en 4.2 die in de tweede druk terecht zijn gekomen.	Geen. De omschrijvingen in de methode zijn beter (omdat ze in de syllabus 2024 scherper verwoord zijn) maar niet wezenlijk anders dan in de syllabus. Zie de syllabus 2022 , p. 12-14.
§ 2.1	9.1	In de tweede druk en in de nieuwe eindtermen wordt gesproken over vier hulpbronnen.	Leerlingen moeten voor het eindexamen 2022 en 2023 beseffen dat er sprake is van drie ongelijke verdelingen (van macht, bezit en status). Zie syllabus 2022 p. 21 voor meer details.
§ 2.2	10.1	Een extra uitleg bij machtsbronnen en nieuwe begrippen zoals machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm.	De begrippen machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm zijn niet noodzakelijk om te kennen bij het eindexamen 2022 of 2023. U kunt verder gewoon § 2.2 volgen met de extra uitleg over machtsbronnen.
§ 2.3	10.1	Een extra uitleg van wat gezag is.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde uitleg. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 3.1	14.1	De vier typen bindingen zijn meer toegelicht en daardoor beter begrijpelijk gemaakt.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de extra toelichting. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 3.1, 4.4 en 6.2	14.3	Het onderscheid tussen groepen (groepsvorming) en sociale categorieën.	Geen, de toelichting is wel nuttig ook voor leerlingen die eindexamen doen in 2022 of 2023. Zie de nieuwe syllabus 2024 , p. 44.
§ 3.3	14.5	Bij sociale instituties zijn de kenmerken duidelijker en iets anders omschreven.	Leerlingen moeten de kenmerken kennen zoals genoemd in de syllabus 2022 p. 44-45.
§ 3.4	4.4	Er is een zesde cultuurdimensie van Hofstede bijgekomen.	Leerlingen moeten de dimensie 'hedonisme versus soberheid' niet leren voor het eindexamen.
Hoofdstuk 4	1 en 3	Er is veel verbeterd in de syllabus 2024 bij het omschrijven van onderzoeksbegrippen. Dit is ook in de tweede druk van de methode gekomen. Er wordt nu gesproken over 'meetinstrumenten' (ET 3).	De leerling hoeft niet alles te kennen van hoofdstuk 4 maar het kan gelukkig geen kwaad, is meestal een verbeterde omschrijving. Het grootste verschil qua begrippen is dat er in de tweede druk gesproken wordt over 'interne en externe validiteit' maar in de syllabus 2022 en 2023 is er alleen 'validiteit'. Zie de syllabus 2022 , p. 7 en 10-11.
§ 5.1	12.1 en 20.1	Een actualisatie van de tekst over het ontstaan van het statensysteem. Een iets grotere omschrijving van de vormen van staten.	Geen.
§ 5.1 en 10.2	16.1	Natievorming en staatsvorming hebben betere toelichtingen.	Leerlingen moeten zich houden aan de oudere omschrijvingen. Zie de syllabus 2022 p. 48-49 voor meer details.
§ 5.3	5.2	Ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven dan in de oude syllabi.	Weinig. De omschrijvingen in de methode zijn beter (omdat ze in de syllabus 2024 scherper verwoord zijn) maar niet wezenlijk anders dan in de syllabus. Behalve dat de dimensie 'internationalisme/kosmopolitisme' nu uitgewerkt wordt. Zie de syllabus 2022, p. 18.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 2	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2024	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>tweede druk</u>
§ 5.4 en 6.2	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Leerlingen hoeven de concrete voorbeelden niet te kennen. Maar de oude syllabustekst is vager dan de nieuwe. De tekst van § 5.4 en 6.2 dus ook concreter geworden. Zie de syllabus 2022 p. 45-46 voor meer details.
§ 6.2 en 5.4	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Leerlingen hoeven de concrete voorbeelden niet te kennen. Maar de oude syllabustekst is vager dan de nieuwe. De tekst van § 5.4 en 6.2 dus ook concreter geworden. Zie de syllabus 2022 p. 45-46 voor meer details.
Hoofdstuk 9	2	Hoofdstuk 9 van de tweede druk bevat volledig herschreven teksten over paradigma's gebaseerd op de sterk verbeterde omschrijvingen in eindterm 2.	Geen. De beschrijvingen zijn zowel in nieuwe syllabus als in tweede druk van de methode beter. Maar niet anders dan in de oude syllabus.
§ 10.2 en 5.1	16.1 en 17.2	Natievorming en staatsvorming hebben betere toelichtingen. En het begrip 'essentialisten' is toegevoegd in plaats van 'nationalistische school'. En 'modernisten' in plaats van 'modernistische school'.	Leerlingen moeten zich houden aan de oudere omschrijvingen: modernistische school of benadering en 'de critici' daarvan. Zie de syllabus 2022 p. 48-49 voor meer details.
§ 10.4	18.2 en 18.3	Er is veel herschreven bij deze eindtermen. Waaronder een actualisering met een tweede WRR rapport uit 2018.	Leerlingen kunnen zich beter houden aan de oudere beschrijvingen waar over maar één rapport WRR gesproken wordt. Zie de syllabus 2022 p. 54-55 voor meer details.
§ 11.1	19.1	Er is veel herschreven over rationalisering. Duidelijker geworden. De voor- en nadelen van rationalisering (Max Weber) zijn helaas verdwenen. Op p.128 van de methode staat in een kantlijn dat deze te vinden zijn op de website 6.3.	Leerlingen kunnen zich beter houden aan de oudere beschrijvingen van het proces van rationalisering. Zie de syllabus 2022 p. 56-57 voor meer details.
§ 11.2	21.1	Er is veel toegelicht bij de kenmerken van een moderne samenleving.	Leerlingen kunnen zich voor examens 2022 en 2023 beter houden aan de oudere beschrijvingen de kenmerken van een moderne samenleving. Zie de syllabus 2022 p. 64-65 voor meer details.
§ 12.2	13.1	De omschrijving van internationale vormen van samenwerking is duidelijker verwoord.	Geen.
§ 12.3	11.4	Het veiligheidsdilemma is meer uitgewerkt voor een nucleaire patstelling (MAD voor ingewijden).	Geen. Het voorbeeld is slechts een toevoeging.
§ 12.5	12.2.1 en 12.2.2 en 12.3	De BRICS worden niet meer genoemd. Fragiele staten hebben een betere beschrijving. 12.3 'Culturele gevolgen van het proces van globalisering en internationalisering' is geactualiseerd.	Leerlingen moeten nog wel weten wat de BRICS inhouden: Brazilië, Rusland, India, China en Zuid-Afrika (South Africa). De kenmerken van fragiele staten zijn iets anders omschreven dan in de nieuwe syllabus. Zie de syllabus 2022 , p. 31-32.

Situatie 4: oude methode maar wel nieuwe syllabus

Bij gebruik **eerste** druk maar havo syllabus **2023** of later

Wat **vetgedrukt** is, is van wezenlijk belang en vereist uw aandacht. Met name de onderzoeksbegrippen zijn in de nieuwe syllabus verbeterd beschreven.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eind-term	Aanpassing in de syllabus <u>2023</u>	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>eerste</u> druk
§ 1.1	4.3	Identiteit is uitgebreider beschreven en de begrippen persoonlijke, sociale en collectieve identiteit nauwkeuriger. Ook is seksuele identiteit nu een onderwerp.	De omschrijving in de nieuwe syllabus is uitgebreider dan in het lesboek eerste druk. Het woord ‘externe collectieve identiteit’ is nu gewoon ‘collectieve identiteit’ geworden. Zie daarom § 1.1 tweede druk of de syllabus 2023, p. 14-15.
§ 1.2, 1.4 2.2, 2.4 3.2, 3.4 Hoofdstuk 4	1, 2 en 3	De onderzoeksbegrippen zijn verbeterd toegelicht en omschreven zoals causaliteit en representativiteit.	Het is zeer sterk aan te raden om ofwel de tweede druk hoofdstuk 5 ofwel de syllabus 2023, p. 7 t/m 9 aan te leren.
§ 1.3	4.1	Socialisatie is nauwkeuriger omschreven. We raden daarom aan dat u de nieuwe syllabus of de tweede druk er bij neemt.	De omschrijving in de nieuwe syllabus is uitgebreider dan in het lesboek eerste druk. Zie daarom § 1.2 tweede druk of de syllabus 2023, p. 10-12.
§ 2.1	14.1 en 14.2	De vier typen bindingen zijn meer toegelicht en daardoor beter begrijpelijk gemaakt. Ook extra uitleg bij groepsvorming.	Geen. De extra toelichting bij de bindingen vindt u in de tweede druk § 2.1 of de syllabus 2023 , p. 35-36.
§ 3.3	4.4	De zesde cultuurdimensie van Hofstede is toegevoegd en de andere cultuurdimensies zijn iets nauwkeuriger verwoord.	Leerlingen moeten de dimensie ‘hedonisme versus soberheid’ extra aanleren. Deze is te vinden op de website van Geert Hofstede of in § 2.4 tweede druk of de syllabus 2023, p. 16.
§ 5.2	10.5	Een toevoeging bij de uitleg van het k.c. samenwerking: drie manieren / gedragingen die bij de voorwaarden van samenwerking horen.	Leerlingen moeten deze drie onderdelen kennen: ‘deelnemende personen of partijen moeten namelijk meestal: - een deel van hun autonomie inleveren; - bereid zijn om met elkaar aan tafel te gaan zitten; - met elkaar overleggen over heldere afspraken.’ Zie daarom § 3.4 tweede druk of de syllabus 2023, p. 30.
§ 5.3 en 13.4	10.4	Een iets verbeterde uitleg van het harmoniemodel en het conflictmodel	Geen. U kunt de methode volgen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de syllabus 2023 , p. 29.
Steeds §3 van H5-10 en § 11.2	5.2 en 7.2	De drie grote ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven.	Advies is om de syllabus 2023, p. 17 en 22 aan te leren.
§ 5.4	18.1	Rationalisering is heel anders beschreven dan in de oude syllabus.	Zie daarom § 4.1 en § 7.4 tweede druk of de syllabus 2023, p. 47+48.
§ 6.2	9.1	De nieuwe syllabus kent een extra uitleg bij machtsbronnen en nieuwe begrippen zoals machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm.	De begrippen machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm zijn nieuw. Zie daarom § 3.2 tweede druk of de syllabus 2023, p. 25-26.
§ 6.2	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	De oude syllabustekst en dus eerste druk is vager dan de nieuwe. Zie de tekst van de tweede druk § 4.4 en 6.2 of de syllabus 2023, p. 38 voor meer details.
§ 7.2	14.5	De kenmerken van sociale institutie zijn iets meer toegelicht om het meer begrijpelijk te laten zijn.	Geen. Zie de syllabus 2023 , p. 37-38.
§ 8.2	9.5	Een extra uitleg van wat gezag is.	Geen. Zie de syllabus 2023 , p. 27.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2023	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>eerste druk</u>
§ 9.2	8.1	In de nieuwe eindtermen wordt gesproken over vier hulpbronnen. En niet langer over drie ongelijke verdelingen (macht, bezit, status).	Leerlingen moeten voor het eindexamen 2022 beseffen dat er sprake is van vier HULPBRONNEN die ongelijk verdeeld zijn (symbolische, politieke, sociale en economische hulpbr.). Zie syllabus 2022 p. 23-24 voor meer details.
§ 11.2 en steeds §3 van H5-10.	5.2 en 7.2	De drie grote ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven.	Advies is om de syllabus 2023, p. 17 en 22 aan te leren.
Hoofdstuk 12	15.1	Politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Maak gebruik van ofwel de tweede druk § 4.4 en 6.2 of de syllabus 2023, p. 39.
Hoofdstuk 12	6.1, 7.1 en 7.3	De geschiedenis van samenlevingsvormen in Nederland kent in de oude syllabus vier i.p.v. drie perioden. En er zijn enkele teksten geactualiseerd of uitgebreid.	De beschrijving van de geschiedenis in hoofdstuk 12 past in grote lijnen nog wel bij eindterm 6.1 maar de <u>periodisering</u> niet meer. Ook zijn beschrijvingen uitgebreid Deze moet voor eindexamen 2023 zijn: 1) van jaren twintig tot zestig (kostwinnersgezin), 2) van zestiger jaren t/m tachtiger jaren (onderhandelingshuishouding) en 3) jaren tachtig en negentig (egalitaire en geïndividualiseerde gezin) en 4) 21e eeuw. Zie hoofdstuk 7 van de tweede druk of de syllabus 2023, p. 17-22.
§ 13.4 en 5.3	10.4	Een iets verbeterde uitleg van het harmoniemodel en het conflictmodel	Geen. U kunt de methode volgen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de syllabus 2023 , p. 29.
§ 13.5	9.3	Een beter verwoorde uitleg over de ontwikkelingsvisie en de instrumentele visie	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de syllabus 2023 , p. 26.
§ 14.2, 14.3 en 14.4	16.6 en 16.7	De aard van criminaliteit en verschuiving in de aard en omvang is beter omschreven. Ook de criminologische theorieën zijn iets beter beschreven.	Bij eindterm 16.6 staat nu een iets andere definitie van criminaliteit: 'menselijk gedrag waarbij andere personen of dieren of het milieu worden uitgebuit of schade toegebracht en dat sociale regels schendt.116 Dit gedrag wordt criminaliteit genoemd als het ook door de overheid wettelijk strafbaar is gesteld.' Bij eindterm 16.7 is er veel meer aangepast. Bestudeer daarom de tweede druk § 9.2 of de syllabus 2023, p.41-44. te leren.
§ 14.2	16.3	Objectieve en subjectieve onveiligheid zijn beter toegelicht.	Geen. U kunt de methode volgen. De tweede druk uit 2021 volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus.
§ 14.2	4.2	De mediahypothesen zijn uitgebreid omschreven.	Geen. U kunt de methode volgen. De omschrijving in de nieuwe syllabus is niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus maar wel duidelijker. Zie de syllabus 2023 , p. 13-14.
§ 14.4	17.1	De klassieke en moderne school van het strafrecht zijn veel beter beschreven.	§ 9.2 van de tweede druk volgt de verbeterde omschrijvingen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de syllabus 2023 , p. 17-22.

Bij gebruik eerste druk maar vwo syllabus 2024 of later

Alleen wat **vetgedrukt** is, is van wezenlijk belang, vereist aandacht van u of uw leerlingen.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2024	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW eerste druk
§ 1.1	4.3	Identiteit is beter toegelicht dan in de syllabi t/m 2023. Dat is meegenomen in de tweede druk van de methode. In de nieuwe syllabus wordt gesproken over seksuele identificatie en wordt een verschil gemaakt tussen interne en externe collectieve identiteit.	Leerlingen moeten weten dat er verschil is tussen ‘externe’ en ‘interne collectieve identiteit’. Zie syllabus 2024, p. 7 en 13-16.
§ 1.2, 1.4, 2.2, 2.4, 3.2, 3.4, hoofdstuk 4 en 5	1 en 3	Er is veel verbeterd in de syllabus 2024 bij het omschrijven van onderzoeksbegrippen. Dit is ook in de tweede druk van de methode gekomen. Er wordt nu gesproken over ‘meetinstrumenten’ (ET 3).	Het grootste verschil qua begrippen is dat er nu gesproken wordt in de tweede druk gesproken wordt over ‘interne en externe validiteit’. Onderzoeksbegrippen zijn in de nieuwe druk sterk verbeterd, o.a. door de nieuwe syllabus 2024, p. .
§ 1.3	4.1 en 4.2	Er zijn scherper, beter verwoorde omschrijvingen gekomen in ET 4.1 en 4.2 die in de tweede druk terecht zijn gekomen.	Ondanks dat het maar om taalkundige verbeteringen gaat raden wij aan dat leerlingen bekend zijn met de nieuwe omschrijving van socialisatieprocessen. Zie de nieuwe syllabus 2024, p. 17-19.
§ 2.1	14.1	De vier typen bindingen zijn meer toegelicht en daardoor beter begrijpelijk gemaakt.	Geen. U kunt de methode volgen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de nieuwe syllabus 2024 , p. 42-43.
§ 2.1 en 2.2	14.3	Het onderscheid tussen groepen (groepsvorming) en sociale categorieën.	Geen. Zie de nieuwe syllabus 2024 , p. 44.
§ 3.3	4.4	Er is een zesde cultuurdimensie van Hofstede bijgekomen.	Leerlingen moeten de dimensie ‘hedonisme versus soberheid’ ook leren voor het eindexamen. Zie de syllabus 2024, p. 21-22.
§ 6.3 en §4 van de hoofdstukken 7 t/m 11	5.2	Ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven dan in de oude syllabi.	Ons advies is om de ideologieën niet te behandelen aan de hand van paragraaf 3 van H6, 7, 8, 9, 10 en 11. Dit komt terug in § 12.2 van de eerste druk.
§ 6.4 en 14.1	19.1	Er is veel herschreven over rationalisering. Duidelijker geworden. De voor- en nadelen van rationalisering (Max Weber) zijn helaas verdwenen. Op p.128 van de methode staat in een kantlijn dat deze te vinden zijn op de website 6.3.	Leerlingen moeten de nieuwe beschrijvingen van het proces van rationalisering kennen. Zie de syllabus 2024, p. 58-60.
§ 7.2	10.1	Een extra uitleg bij machtsbronnen en nieuwe begrippen zoals machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm.	De begrippen machtsongelijkheid, machtsoverwicht en machtsvacuüm zijn extra en moeten leerlingen kennen bij het eindexamen 2024 of later. Zie de nieuwe syllabus 2024, p. 28
§ 3 van H.7 t/m 11.	2	Hoofdstuk 9 van de tweede druk bevat volledig herschreven teksten over paradigma’s gebaseerd op de sterk verbeterde omschrijvingen in eindterm 2.	Advies om hoofdstuk 9 tweede druk te gebruiken i.p.v. § 7.3, 8.3, 9.3, 10.3 en 11.3. Of leerlingen bekend te maken met de syllabus 2024, p. 8 t/m 12.
§ 8.2	14.5	Bij sociale instituties zijn de kenmerken duidelijker en iets anders omschreven.	Leerlingen moeten de kenmerken kennen zoals genoemd in de syllabus 2024, p. 46.
§ 8.5 en 13.2	16.1 en 17.2	Natievorming en staatsvorming hebben betere toelichtingen. En het begrip ‘essentialisten’ is toegevoegd in plaats van ‘nationalistische school’. En ‘modernisten’ in plaats van ‘modernistische school’.	Leerlingen moeten bekend zijn met de nieuwe omschrijvingen. Zie de syllabus 2024, p. 49-51 en 52-53.

Hoofdstuk of paragraaf Seneca 1	Eindterm	Aanpassing in de syllabus 2024	Gevolg bij het gebruik van Seneca MAW <u>eerste druk</u>
§ 9.3	10.1	Een extra uitleg van wat gezag is.	Geen. U kunt de methode volgen. De begrippen zelf zijn niet wezenlijk anders dan in de oude syllabus. Zie de nieuwe syllabus 2024 , p. 29.
§ 10.2	9.1	In de tweede druk en in de nieuwe eindtermen wordt gesproken over vier hulpbronnen.	Leerlingen moeten de vier hulpbronnen kennen en niet de drie verdelingen. Zie de nieuwe syllabus 2024, p. 26.
§ 12.1 en 12.3	15.1	Politieke institutie en politieke partijen zijn nauwkeuriger omschreven met concretere voorbeelden.	Advies om de tekst van Seneca MAW tweede druk § 5.4 en 6.2 te gebruiken of de syllabus 2024, p. 47-48.
§ 12.2	5.2	Ideologieën zijn nauwkeuriger omschreven dan in de oude syllabi.	De dimensie 'internationalisme/kosmopolitisme' is nu iets anders uitgewerkt. Zie de syllabus 2024, p. 23-24.
§ 13.2 en 8.5	16.1 en 17.2	Natievorming en staatsvorming hebben betere toelichtingen. En het begrip 'essentialisten' is toegevoegd in plaats van 'nationalistische school'. En 'modernisten' in plaats van 'modernistische school'.	Leerlingen moeten bekend zijn met de nieuwe omschrijvingen. Zie de syllabus 2024, p. 49-51 en 52-53.
§ 13.4	18.2 en 18.3	Er is veel herschreven bij deze eindtermen. Waaronder een actualisering met een tweede WRR rapport uit 2018.	Leerlingen moeten ook bekend zijn met het tweede rapport WRR. Zie de syllabus 2024, p. 55-57.
§ 14.1 en 6.4	19.1	Er is veel herschreven over rationalisering. Duidelijker geworden. De voor- en nadelen van rationalisering (Max Weber) zijn helaas verdwenen. Op p.128 van de methode staat in een kantlijn dat deze te vinden zijn op de website 6.3.	Leerlingen kunnen zich beter houden aan de nieuwere beschrijvingen van het proces van rationalisering. Zie de syllabus 2024, p. 58-60.
§ 14.2	21.1	Er is veel toegelicht bij de kenmerken van een moderne samenleving.	Leerlingen moeten zich voor examen 2024 later houden aan de nieuwe beschrijvingen van de kenmerken van een moderne samenleving. Zie de syllabus 2024, p. 65-67.
§ 14.5	12.1	Een iets grotere omschrijving van de vormen van staten.	Geen. Zie de syllabus 2024 , p. 34.
§ 15.1	12.1	Een actualisatie van de tekst over het ontstaan van het statensysteem.	Geen. Zie de syllabus 2024 , p. 34.
§ 15.2	12.2.1 en 12.2.2	De BRICS worden niet meer genoemd. Fragiele staten hebben een betere beschrijving.	Leerlingen hoeven niet meer te weten wat de BRICS inhouden. De kenmerken van fragiele staten zijn iets anders omschreven dan in de nieuwe syllabus. Zie de syllabus 2024, p. 35.
§ 15.2 en 16.2	13.1	De omschrijving van internationale vormen van samenwerking is duidelijker verwoord.	Geen directe gevolgen. Zie de syllabus 2024 , p. 38-39.
§ 15.3	11.4	Het veiligheidsdilemma is meer uitgewerkt voor een nucleaire patstelling (MAD voor ingewijden).	Geen. Het voorbeeld is slechts een toevoeging. Zie de syllabus 2024 , p. 34.
§ 16.2 en 15.2 en	13.1	De omschrijving van internationale vormen van samenwerking is duidelijker verwoord.	Geen. directe gevolgen. Zie de syllabus 2024 , p. 38-39.
§ 16.4	12.3	12.3 'Culturele gevolgen van het proces van globalisering en internationalisering' is geactualiseerd.	